

Однако в марте этого года несколько польских историков заявили, что, в свете последних исследований, постановление Комиссии по расследованию преступлений против польской нации о признании действий Райса геноцидом, которое было принято в 2005 г., не соответствует истине. По их мнению, если бы Райс имел намерение уничтожить (полностью или частично) белорусскую общину, то он вместе со своими солдатами мог бы спалить гораздо больше белорусских деревень.

Польская историческая политика героизирующая «проклятых солдат» имеет выраженный антикоммунистический характер, идет своеобразный поиск новых «правильных» героев, не связанных с социалистическим прошлым. Не последнюю роль тут играет и современная конфронтация с Россией. Каждая страна должна помнить борцов за ее свободу, но в тоже время нужно уметь рефлексировать опыт прошлого, а не идеализировать его, при этом закрывая глаза на откровенно антигуманные поступки так называемых «героев».

А. Бакавец

ЛЮДСКОЕ ВЫМЯРЭННЕ ПЕРШАЙ СУСВЕТНАЙ ВАЙНЫ Ў БЕЛАРУСІ

Першая сусветная вайна – адна з найбольш значных і трагічных падзей у гісторыі чалавецтва. Баявыя дзеянні на тэрыторыі Беларусі добра вывучаны і апісаны, а вось лакальныя падзеі і асабліва лёсы простых людзей – удзельнікаў той вайны доўгі час не вельмі цікавілі айчынных даследчыкаў. З гэтай нагоды відавочна патрэба ў больш падрабязным разглядзе некаторых з тых падзей у Ваўкавыскім павеце, прычым іх паказу скрозь прызму вывучэння наступстваў вайны для грамадзянскага насельніцтва.

З гісторыі Першай сусветнай вайны на тэрыторыі Беларусі вынікае, што тут цягам некалькіх гадоў была прыфрантавая зона, панавала ваеннае становішча, рэгулярна праводзіліся працоўныя мабілізацыі і рэквізіцыі. Стала фактам масавае бежанства. Так, з Ваўкавыскага павета да 28 кастрычніка 1914 г. было прызвана ў дзейную армію 4506 чалавек, а 2 студзеня 1915 г. – яшчэ 206 мужчын. Але агульную лічбу прызваных пакуль мы не ведаем.

Паводле дакументаў, да 28 жніўня 1915 г. каля Ваўкавыска некаторы час вялася пазіцыйная вайна. У горадзе размяшчаўся госпіталь, у якім на лячэнні знаходзіліся параненыя і хворыя салдаты і афіцэры рускай арміі. Для некаторых з іх зямны шлях скончыўся далёка ад родных мясцін ва ўезным горадзе Ваўкавыску. На жаль, і па цяперашні час пахаванне рускай арміі лета 1915 г. застаецца без увагі мясцовых краяўцаў.

Апроч рэквізіцый, якая на тэрыторыі Беларусі праводзілі спецыяльныя падраздзяленні рускай арміі, нашы гарады, мястэчкі і вёскі зведалі ў гады Першай сусветнай вайны масавую эвакуацыю грамадзянскага насельніцтва. Адной з прычын было рашэнне генеральнага штаба рускай арміі аб пераўтварэнні беларускіх населеных кропак у «выпаленную зямлю».

Першая сусветная вайна прынесла незлічоныя бедствы для насельніцтва Беларусі, у тым ліку і нашых землякоў, жыхароў Ваўкавыскага ўезда. Тут праходзіла лінія фронту, канцэнтраваліся асноўныя сілы царскай арміі, знаходзілася Стаўка Галоўнага камандавання. Значны цяжар вайны лег на плечы беларускага народа. Больш таго, пачалася мабілізацыя ў царскую армію. У выніку многія нашы землякі мерзлі ў акопах, былі атручаны і прытама, ці наогул загінулі.

Шматлікія бедствы абрынуліся і на мірнае насельніцтва беларускіх вёсак і гарадоў, якое павінна было падпарадкоўвацца ўсім законам ваеннага часу. Пачаліся прымусовыя рэквізіцыі жывёлы, сродкаў транспарту, хлеба – усё ішло на патрэбы арміі.

Вось такі лёс напаткаў нашых землякоў у гады Першай сусветнай вайны. Праблема гэтага рэдка калі закранася гісторыкамі і краязнаўцамі на ўзроўні асобных людскіх лёсаў. А без іх нельга ўбачыць розныя бакі гісторыі Першай сусветнай вайны, асабліва лёсу простых людзей на Ваўкавышчыне.

М. Баранова

ЯЗЫКОВАЯ СИТУАЦИЯ В БССР В 1920–1930-е гг.

31 июля 1920 г. в Минске принимается Декларация о провозглашении независимости Советской Социалистической Республики Белоруссия. В Декларации регламентировалось равноправие четырех государственных языков БССР – белорусского, русского, польского и еврейского (идиш). Начинается активная белорусизация всех сфер жизни. В марте 1923 г. съезд КП(б)Б отметил: «Коммунистическая партия в полном соответствии со своей программой по национальному вопросу должна сделать все для налаживания работы на национальном белорусском языке».

Если проанализировать этот период, то возникают вопросы: Как и зачем власти прибегали к белорусскому языку и почему потом отказывались от него?

Белорусский народ состоял в большинстве своем из селян и крестьян. Так как в царской России их угнетали, то большевики видели в них поддержку. Создать социализм без поддержки деревни, обеспечивающей города продовольствием, сырьем и человеческими ресурсами, было невозможно. Языком белорусских крестьян был белорусский. «Рабочий должен подойти к крестьянину с его родным белорусским языком, только так можно полно руководить крестьянством», – утверждал в 1926 г. А. Криницкий.

Политика белорусизации встречала и непонимание. Порой враждебно к ней относились первые секретари ЦК КП(б)Б В. Кнорин и К. Гей. Не всегда она находила поддержку и среди крестьян, о чем говорит нам и статья ЦВК БССР А. Р. Червякова «У паездцы па Аршаншчыне» 26–28 мая 1926 г. Интеллигенция относилась к ней как к шансу сформировать белорусскую нацию. А крестьяне, вначале мало вникавшие в политическую ситуацию, не всегда позитивно воспринимали нововведения властей, в том числе и из-за политики русификации в Российской империи.